

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дфн Стефана Минкова Русенова, член на научното жури за провеждане на публична защита на дисертационния труд на Димитър Александров за придобиване на образователната и научна степен „Доктор”
Направление 2.1 /Сравнително литературознание/

Тема на дисертацията: „Фикционални репрезентации на постчовешкото в постмодерния роман дистопия в литературата на Северна Америка и Канада: Филип К. Дик, Уилям Гибсън, Маргарет Атууд” .

Дисертацията се състои от увод, пет глави , заключение, библиография и приложение за дистопията в България. Темата е дисертателна и богатна, а трудът представлява пръв опит в българското литературознание да се дискутира въпроса за постмодерната дистопия през призмата на романите на Ф. К. Дик, У.Гибсън и М.Ашууд. Подборът на романите е много удачен, похвално е също, че са включени най-новите дистопии на Атууд , „Орикс и Крейк 2001, и „Годината на потопа” 2009. Дисертацията се насочва към големия въпрос на нашето време за постхуманизма в постмодерния свят през гледните точки на трима автори, представители на две национални литератури, в които доминира постмодерния канон. Откъм литературни източници и тематика трудът има всички предпоставки да се развие в положителна насока. Работата, обаче, страда от редица недостатъци, които проличават още от увода. Тезата, основните понятия и методология не са формулирани ясно. Тезата на с. 6, „че периодът на студената война и ... навлизането на информационните технологии .. променят коренно дистопичния роман”/с.6/ ” е много обща и не визира конкретна литературна

проблематика. Наблюдава се също смесване на категории от различен порядък: ключовото за дисертацията понятие „постхуманизъм, или постчовешкото” е определено на с. 3 веднъж като литературна тема, после като термин и накрая е приравнено до художествен способ. Тези понятия не са взаимнозаменяеми, а неразграничаването между философско - културологичната идея и нейното репрезентиране във фикционалния текст не обслужва темата в заглавието, която предполага фокус върху художествения текст.

В увода липва и уточнение на задачите на изследването по отношение на жанровата специфика на романите. Жанрът дистопия е въведен чрез класификацията на Мойлан, която не се прилага последователно в аналитичните глави. Не са обговорени художествените параметри на жанра, няма подробно разграничение на дистопията и антиутопия, които често се смесват. Горните недостатъци рефлектират в главите върху отделните дистопии, където интерпретациите са сведени до повърностни анализи и преразказване на съдържанието.

Не намерих и обсъждане на друг задължителен за една дисертация въпрос, за методологическия апарат на изследването. Въпреки, че съществува подглава ” Основни методологически направления” , тя няма нищо общо с методологията на дисертанта, а представлява добре мотивиран избор на произведения. Всички тези въпроси е трябвало да бъдат изчистени на ранен етап от научното ръководство. Но процесът на изработване на труда не става ясен, защото не са представени справка за академичното развитие на дисертанта и данни за дисертацията .

Като че ли най-последователната линия на изследване, засегната във всички аналитични глави, е предметният дискурс. Въпреки, че заявената в

увода цел в тази връзка е да се търси „еволюцията на материалния обект”/с.9/, предметността остава на ниво пространни описания на здания, именния, архитектура, облекло, боклук, предмети на постиндустриалната цивилизацията и т.н . Липсва какъвто и да е опит да се разгледа натрупаната литературна конкретика в сравнителен план или да се обобщи. /Например описанието на андроидите в първа глава би могло да се сравни с „Чудовището „–компютърна програма в романа на Гибсън, което е връзък контраст с предмета като пазител на интимното в „Орикс и Крейк.”/

Вместо това, постоянно се скача от тема на тема. Например Глава Втора започва с шестнадесет страници описание на предметния дискурс в „Невромантик”, последвани от информация за творчеството на Гибсън, която логично принадлежи към началото на главата. После следват кратки параграфи по разнопосочни въпроси: ролята на неоновата светлина, източни бойни изкуства, елементите на романс и трилър в романа и дехуманизацията на езика/с.50/, с което изведнъж главата завършва без да се направят изводи. Това създава впечатление за дифузност и хаотичност на текста.

Идейно-теоретичният апарат на базата на постмодерните теории, предложен в увода, също страда от недостатъци. Повърхностното изреждане на ненужно голям брой теоретици от Бодрияр, Фуко, Делюз и Гатари, Лиотар до феминизма не изгражда работещ теоретичен фокус и не обслужва аналитичните глави. Необходимо е да се очертаят задълбочено по-малък брой теоретични постановки. Въпросите за индивидуалното начало и идентичността в постмодерността въобще не са обсъдени, а те са ключови за постхуманната тематика. В главите върху отделните романи сякаш се забравя за теорията, а там, където се споменава, тя често е самоцелна. Например, когато се цитира класификацията на предметите на Бодрияр в

„Невромантик”, се създава впечатление, че цитатът служи само за организиране на конкретния литературен материал.

Друг непродуктивен начин на ползване на теорията е да се остава на ниво термин, без да се навлиза в дълбочина. Например, многократно се споменава, че Атууд е феминистка писателка и че „Разказът на слугинята” е „метадискурс на феминизма/с.58/, но липсва литературна мотивировка на това иначе правилно твърдение. Това е част от една обща тенденция в работата да се налагат абстрактни етикети без подпльтяване с литературна конкретика. Например за „Разказът на слугинята” се твърди, че романът заменя либералния неокапиталистически проект с викториански ревизионизъм/с.54/. Големият въпрос за викторианството, на който почива целия сюжет, не е разгледан по-подробно, а е ограничен до споменаване на викторианска архитектура и сгради /с.64/ и позовавания на Дикенс /с.120/. А в романа не става дума само за ревизиране на викторианството, а за пародийното преобръщане на такива основни викториански ценности като табуто върху секса и философията на утилитаризма. Липсва и подробен коментар върху ролята на пародийното в метода на Атууд, въпрос, който отново засяга заявената в заглавието тема.

Другата голяма тема за езика в първата дистопия на Атууд, също е засегната повърхностно. Споменава се например, че метафорите на героинята „създават собствен код на интимна интерпретация” /с.60/ без да се дадат примери и без да се тълкуват подробно особеностите на епистоларното начало. Друга недостатъчно проследена езикова тема е противопоставянето на различните дискурси в романа и липсата на подробен коментар на различните езици, особено на официалния език на републиката. Вместо това главата се плъзга по разнопосочна информация и дразнещи оценъчни

твърдения. Например преразказът на фантастичния разказ на Джулиан Хъксли/ с.63/, който за мен е без видима връзка с останалия текст. Не се коментира и принадлежността на писателите към две национални литератури с различна специфика, въпрос, чието обговаряне се предполага от заглавието на труда.

Заключението не съдържа изводи и обобщение, а повтаря твърдения, изказани в предходните глави както и информация, чието място е в уводната глава. /Например с. 111,112,113; 120, 121,122/. В дисертацията присъства и цяла статия, която не е интегрирана в текста. Само този факт е достатъчен да илюстрира пренебрегването от страна на кандидата на изискванията към една дисертация. Целият текст се нуждае и от основна езикова редакция по отношение употребата на член, предлози, пунктуация, дори синтаксис /с.10/. Авторефератът и приносите дописват дисертацията, а не отразяват труда.

В заключение се налага изводът, че трудът има основни структурни дефекти и се нуждае от цялостно преработване. По отношение на теоретичната, методологическа и аналитична част работата не отговаря на стандартите за дисертация, поради което предлагам на научното жури да не присъди на кандидата образователната и научна степен „доктор.”

18.09.2014.

София